

композитор борава свободно с всички жанрове, до които се е докоснал — от камерната музика до сценичната партитура. Дългогодишното му сътрудничество с Райнхардт, най-големият западноевропейски режисьор на епохата, го поставя близо с най-важни проблеми на театъра. Идеалът на Райнхардт е „синтетичният театър“, в който много изкуства се намират обединени в непосредствена органична връзка. Така Владигеров създава за „Дойчес театер“ музика към 9 пиеси, 3 от които са Шекспирови. От нея на свой ред се поражда произведения в други жанрове — „Скандинавската сюита“ за оркестър вокални цикли, клавирният цикъл „Класично и романтично“ и др.

От тук до оперната сцена е наистина близо, но решителната крачка е направена след дълга и строга вътрешна самоподготовка. „Цар Калоян“ бива завършена през 1936 г. и появата ѝ пред софийската публика през същата година е истински взрив в музикалния живот. Историята с рапсодия „Вардар“, „Българската сюита“ и инструменталните концерти се повтаря в друга област. Оперната епоха на Маестро Атанасов отстъпва бързо. Още не минала изненадата и не стихнал шума в София, през 1937 г. „Цар Калоян“ излиза последователно на две големи европейски сцени — в Братислава и Любляна. За нашите мащаби случаят е безпрецедентен — никой български композитор не е представял свое оперно произведение в чужбина, и то с такъв огромен успех. Критики излизат на немски, чешки, словашки, словенски, сръбски, унгарски и румънски, събитието откликва в Будапеща и Виена, дори в Ню-Йорк: вестник „Ню-Йорк Таймс“ публикува дълга статия на журналиста Хербърт Пайзър, който специално за премиерата идва от Виена в Братислава. Пак оттам пристига големият австрийски композитор Йозеф Маркс, който възторжено изказва мнението си в „Нойес Винер Журнал“. Рихард Шраус получава информация лично от него. Но и за чужбина случаят е безпрецедентен: Братиславската премиера едновременно е предавана по радиостанциите на Прага, Братислава и Кошице, а първото действие директно бива предадено за САЩ от американската радиостанция „Нейшънъл бродкастинг корпорейшън“ — първо подобно събитие в историята на съобщителните средства.

Онова, с което единствената опера на Владигеров се налага безусловно в емоционалния мир на зрителя — слушател е нейния дълбок, проникновен психологически реализъм.

Огромното богатство на образи не се пилее никъде — в съгъсени драматични краски, трепетна лирика или широки епични платна то е организирано удивително стройно. Действието, както във великолепни класически образци от миналото, се води и изгражда от музиката, която блика безспирно. Зад тези качества на произведението големият българин и музикант, именитият композитор и пианист Димитър Ненов видя „черти на гениалност“.

Досегашната сценична съдба на „Цар Калоян“ е историята на 5 постановки, без да броим настоящата в Стара Загора — поменатите в София, Братислава и Любляна през 1936 и 1937 г., в Русе през 1962 г. и отново в София през 1975 г. Тази история е крайно интересна и поучителна: в нея участват не само отлични, забележителни наши и чужди артисти, диригенти и търсещи режисьори, но и „лица зад кулисите“ и дори въвн от театъра, изразители на различни и противоречиви обществе-